

Kungliga bibliotekets remissvar på Statens skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027

Sammanfattning

Kungliga bibliotekets (KB) svar tar sin utgångspunkt i bibliotekslagens skrivningar, som i flera paragrafer inkluderar skolbiblioteken. Skolbibliotek ska enligt skollagen finnas för alla elever.

KB anser att stora delar av strategiförslaget är bra, men vill särskilt lyfta fram att skolbiblioteken skulle kunna utgöra en viktig resurs i det lokala arbetet med strategin.

Förslaget skulle i högre grad kunna beakta skolbibliotekens och skolbibliotekariens roll och kunskap kring att förmedla och undervisa om digitalt material som inte är rena läromedel, till exempel e-böcker och digitala talböcker för elever med läsnedsättning.

Förslaget bör i högre grad inkludera material som inte är rena läromedel, då elever dagligen möter digitalt innehåll och format som inte är anpassade för undervisning. Ur perspektivet livslångt lärande är det viktigt för barn och unga att kunna navigera i olika digitala miljöer.

Strategiförslaget nämner flera gånger att användningen av digitala lärresurser kan bidra till att skapa en inkluderande lärmiljö, till exempel för elever med funktionsnedsättning. KB anser att perspektivet blir för snävt, om man inte samtidigt lyfter betydelsen av hur utformningen av tjänsterna ser ut.

KB anser också att samverkan mellan olika myndigheter som har ansvarsområden som berör digitalisering och lärande vore gynnsamt.

Innehåll

KB:s synpunkter på strategiförslagets olika delar finns under nedanstående rubriker för respektive delmål.

Delmål 1: Alla barn och elever utvecklar digital kompetens som en del av och en förutsättning för ett livslångt lärande

KB anser att perspektivet livslångt lärande är viktigt. Med det livslånga lärandet som utgångspunkt är förmågor att orientera sig i olika digitala miljöer, även utanför undervisningen, nödvändigt. Det kan till exempel handla om användning av öppna

lärresorser. Strategiförslaget skulle kunna ha tydligare skrivningar om kompetens att navigera i digitala miljöer utanför skolans lärplattformar.

KB vill lyfta fram att skolbibliotekens verksamhet kan bidra till detta delmål. Skolbiblioteket kan medverka i undervisningen kring digitala miljöer och i att värdera innehåll.

Biblioteken är en resurs för människor genom livet, vare sig man väljer högre studier, blir vuxenstuderande, eller fullföljer något intresse. Biblioteken erbjuder tillgång till digitala medier inom många ämnen och i varierade format. De olika bibliotekstyperna finns tillgängliga i livets skilda faser och skolbiblioteket kan utgöra en inkörsport till att använda bibliotek, vilket strategiförslaget skulle kunna peka på. Samverkan mellan bibliotekstyperna gynnar människors lärande och tillgång till digitala medier.

När de myndigheter som har ansvarsområden som berör digitalisering och lärande samverkar, gynnas också ett livslångt lärande hos barn och vuxna. Vårt förslag är att Skolverket har ett utbyte med bland annat KB på detta område.

Delmål 2. Alla barn och elever utvecklar förmåga att använda digitala lärresorser och en grundläggande förståelse för hur de fungerar

KB menar att tillgång till och användning av öppna lärresorser kan läggas till i detta avsnitt.

Samarbete mellan pedagogisk personal på skolorna bör inkludera skolbibliotekarien, anser KB. Skolbiblioteksverksamhet på alla skolor skulle gynna likvärdigheten för eleverna. Det skulle förslaget kunna lyfta fram.

Under delmål 2 belyser strategin elevers behov av anpassningar och stöd, men nämner inte särskilt utformning eller tillgänglighet i tjänsterna, vilket KB ser som en brist. KB har tidigare framhållit att teknisk innovation behöver främjas, när det handlar om digitala läromedel för elever med funktionsnedsättning. (Remissvar på Läromedelsutredningen, SOU 2021:70)

Delmål 3: Alla barn och elever utvecklar förmågor att agera säkert, respektfullt och källmedvetet i digitala miljöer.

Skolbibliotekets och skolbibliotekariens roll inom detta område nämns, vilket KB anser är bra, men kan betonas ytterligare. Skolbiblioteket ska innehålla en bredd av media, i både digital och fysisk form, som kan användas i undervisning som gynnar ett källmedvetet tänkande.

KB anser att det är betydelsefullt att lyfta utvecklingen av AI-verktyg i detta avsnitt. Artificiell intelligens är ett snabbt växande område, där både pedagogisk personal och elever behöver följa med kompetensmässigt. Skolbiblioteket kan vara ett stöd i det lokala arbetet med dessa frågor.

Delmål 4: Fler barn och elever utvecklar ett intresse för digital teknik oberoende av könstillhörighet och bakgrund

KB håller med om att det är viktigt att motverka skillnader som beror på kön, eller som på annat sätt kan kopplas till människors bakgrund.

Skolbiblioteket ska enligt lag särskilt uppmärksamma personer med funktionsnedsättning, personer som har ett annat modersmål än svenska, eller som tillhör en nationell minoritet. Därför behöver även andra skillnader än de som är kopplade till kön uppmärksammas och i aktuella fall motverkas, vilket strategiförslaget ytterligare skulle kunna betona.

Erfarenheter från fjärrundervisning under covid-19-pandemin visar att socioekonomiska förhållanden kan få genomslag i elevernas förutsättningar att använda sig av digitala verktyg och i förlängningen förmågan att bygga upp egen digital kompetens. Det handlar om brist på egen utrustning, och i fallet med fjärrundervisning studiemiljö. Detta skulle strategiförslaget kunna uppmärksamma.

Delmål 5: Förskollärare, lärare och övrig pedagogisk personal använder digitala läresurser för att utveckla undervisningen och stimulera alla barns och elevers lärande och utveckling

Skolbibliotekarier, som har utbildning i och erfarenhet av att arbeta med digitala medier, skulle kunna nämnas i detta stycke. I ett samarbete yrkeskategorierna emellan kan goda resultat uppnås.

Skolan bör sträva mot likvärdighet, när det handlar om elevers tillgång till skolbiblioteksresurser och till skolbibliotekariers kompetens. Strategiförslaget skulle kunna peka på det.

I detta avsnitt behöver man tydligare adressera elever med funktionsnedsättning och deras förutsättningar. Bibliotekslagen lyfter fram personer med funktionsnedsättning som en prioriterad grupp. Diskrimineringslagen har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter, bland annat för personer med funktionsnedsättning.

KB vill framhålla vikten av att digitala läromedel och verktyg i skolan är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. KB efterfrågar därför ett tydligare tillgänglighetsperspektiv i strategin.

Delmål 6: Huvudmän, rektorer och pedagogisk personal använder data för att utveckla och följa upp verksamheten

KB anser att skolbiblioteksverksamheten bör bidra med data till skolans systematiska kvalitetsarbete. KB har inga ytterligare kommentarer på detta avsnitt.

Delmål 7: Digitala lärresurser och administrativa system är ändamålsenliga, säkra och bygger på gemensamma standarder och rekommendationer

I samband med detta delmål vill KB särskilt lyfta fram de möjligheter som finns genom användning av öppna lärresurser. Öppna lärresurser är avgiftsfria och fri användning möjliggörs genom öppna licenser. Framtagandet och användningen av upphovsrättsligt fria eller öppet licensierade lärresurser är förhållandevis outnyttjat i en svensk skolkontext. Unescos rekommendation om öppna lärresurser är i sammanhanget ett gott fundament att bygga vidare på, men mer praktiska rekommendationer och standarder finns framarbetade på internationell nivå. Till exempel kan ramverket för öppna licenser – Creative Commons – särskilt nämnas.

Skolverkets plan för fortsatt arbete

Den nationella handlingsplanen bör innehålla aktiviteter för att förtydliga hur etiska, juridiska och säkerhetsmässiga aspekter ska beaktas på lokal och nationell nivå.

KB instämmer i detta och vill framhålla att det kommer att krävas kompetensutveckling inom områdena juridik, it-säkerhet och etik, och inte bara bland administrativ personal inom skolväsendet, utan även bland pedagogisk personal, från förskola till gymnasium, inklusive skolbibliotekarier.

KB vill framhålla vikten av att personal har kunskaper och tillgång till stöd när det gäller reglerna för hantering av och skydd för personuppgifter, upphovsrätt i den digitala miljön, straffrättsliga regler och etik samt it-säkerhet. De här kunskaperna är grundläggande och nödvändiga för att målen för elevers digitala kompetens ska kunna uppnås.

KB föreslår också att utbyte och samverkan mellan Skolverket och andra myndigheter sker, för en gynnsam utveckling av området.

Ställningstagande

KB anser att stora delar av strategiförslaget är bra och vill göra följande ställningstagande:

- Skolbibliotekets och skolbibliotekariens roll för att främja digital kompetens i skolan behöver skrivas fram tydligare.
- Strategin behöver särskilt adressera hur skolan ska möta behov hos elever med funktionsnedsättning.
- Strategin bör ha tydligare perspektiv på skolan som en del av det omgivande samhället. Skola och elever påverkas i hög grad av den snabba teknik- och medieutvecklingen. Digital utveckling i skolan kan också gynnas av samverkan olika myndigheter emellan.

Karin Grönvall har beslutat om detta remissyttrande. Handläggare Anna-Stina Takala har varit föredragande och i den slutliga handläggningen har Avdelningschef Anna Lundén också deltagit.

Beslutet har signerats elektroniskt.

Karin Grönvall
Riksbibliotekarie